

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญดังต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารและการจัดการสถานศึกษา 4 ด้าน
    - 1.1 การบริหารงานวิชาการ
    - 1.2 การบริหารงบประมาณ
    - 1.3 การบริหารงานบุคคล
    - 1.4 การบริหารทั่วไป
  2. การนิเทศการศึกษา
    - 2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
    - 2.2 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา
  3. การนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.2 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.3 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.4 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.5 เทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษา
    - 3.6 วิธีการนิเทศภายในโรงเรียน
    - 3.7 สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน
      - 3.7.1 ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ
      - 3.7.2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน
      - 3.7.3 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
      - 3.7.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร
      - 3.7.5 ด้านการวัดผลและประเมินผลการนิเทศ
  4. การปฏิรูปการศึกษา
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารและการจัดการสถานศึกษา

การบริหารและการจัดการสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และมีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพต้องอาศัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ่มค่า เต็มศักยภาพ ลดขั้นตอนการบริหาร และการบริหารงานวิชาการ ไม่บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้สาเหตุหนึ่งมาจากปัญหาในหลายด้านที่สำคัญที่สุดคือ การนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจมาก และขาดการติดตามการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างจริงจังและไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของการนิเทศโรงเรียน โรงเรียนมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ 1.งานวิชาการ 2. การบริหารงบประมาณ 3. การบริหารงานบุคคล 4. การบริหารทั่วไปให้บรรลุผลสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1, 2551 : 3)

1.1 การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้อิสระคล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็ง ในการบริหารและการจัดการสามารถ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เป็นภารกิจที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ขอบข่าย/ภารกิจที่ต้องดำเนินงาน ได้แก่

- 1.1.1 การพัฒนาหลักสูตร
- 1.1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.1.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 1.1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา
- 1.1.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 1.1.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 1.1.7 การนิเทศการศึกษา

1.1.8 การแนะแนวการศึกษา

1.1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1.1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

1.1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

1.1.12 การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.2 การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการ มีความคล่อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน ขอบข่ายภารกิจต้องดำเนินการ

1.2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ

1.2.2 การจัดสรรงบประมาณ

1.2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินการ

1.2.4 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

1.2.5 การบริหารการเงิน

1.2.6 การบริหารบัญชี

1.2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

1.3 การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญ กำลังใจ ได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญขอบข่ายภารกิจต้องดำเนินการ

1.3.1 การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง

1.3.2 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

1.3.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

1.3.4 วินัยและการรักษาวินัย

1.3.5 การออกจากราชการ

1.4 การบริหารทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆบรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขอบข่ายภารกิจต้องดำเนินงาน

- 1.4.1 การดำเนินงานธุรการ
- 1.4.2 งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.4.3 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 1.4.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 1.4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 1.4.6 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 1.4.7 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหาร

ทั่วไป

- 1.4.8 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 1.4.9 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- 1.4.10 การรับนักเรียน
- 1.4.11 การส่งเสริมและการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย
- 1.4.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษ
- 1.4.13 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
- 1.4.14 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 1.4.15 การส่งเสริมสนับสนุนและการประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 1.4.16 งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- 1.4.17 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 1.4.18 งานบริการสาธารณะ
- 1.4.19 งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

สรุปได้ว่าการบริหารงานทั้ง 4 ด้านจะประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายได้

นั้นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32 - 38)

จากการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพต้องอาศัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมโรงเรียนในเขตรับผิดชอบให้มีการจัดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ่มค่า เต็มศักยภาพ ลดขั้นตอนการบริหาร ในการบริหารงานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 นั้น ไม่บรรลุตามเป้าหมายที่เขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 วางไว้สาเหตุหนึ่งมาจากปัญหาในหลายด้านที่สำคัญที่สุดคือ การนิเทศภายในโรงเรียน ขาดการจัดกระบวนการและขั้นตอนการนิเทศติดตามภายในโรงเรียน ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาดังกล่าวจึงทำการวิจัยในเรื่องนี้เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อให้มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นบทบาทสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนิเทศกำกับ ติดตาม และประเมินงานในสถานศึกษา คือ งานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา

2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

มีนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายความคิดแตกต่างกันออกไป ตามวิวัฒนาการด้านการศึกษา จุดมุ่งหมาย และแนวทางการจัดการศึกษาในสมัยนั้น ๆ ซึ่งจะนำเสนอพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

กิติมา ปรีดีติติก (2532 : 262) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการชี้แนะ แนะนำและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 86) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการ เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับการนิเทศเกิดการพัฒนา มีผลให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ซารี มณีศรี (2542 : 22) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

กูด (Good, 1959 : 374) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาแนะนำครูหรือผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้จักปรับปรุงวิธีการสอนหรือการศึกษาทำให้เกิด

ความเจริญของงานทางด้านวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยการพัฒนาครู ช่วยเหลือและปรับปรุงการประเมินผล การเรียน

แฮร์ริส (Harri, 1985 : 10) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียนได้กระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใดเพื่อคงไว้หรือเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานของโรงเรียนซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ไว้ การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการความร่วมมือทำงานของบุคลากรทางการศึกษา ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของครู เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ดังที่กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน โดยการช่วยเหลือ แนะนำ การวางแผน การปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอันส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

เมื่อปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมาประเทศไทยเริ่มมีศึกษานิเทศก์ เพื่อทำหน้าที่นิเทศการศึกษาของไทยร่วมกับผู้บริหารการศึกษาระดับสูงจากภายนอกโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้บุคลากรในโรงเรียนจะมีการจัดกิจกรรมการนิเทศอยู่บ้างก็ไม่เรียกเป็นการนิเทศ

การนิเทศภายในของสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการสนับสนุนการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพของการศึกษาจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับการนิเทศภายในโรงเรียน

ซารี มณีศรี (2542 : 201) ได้ชี้ให้เห็นเหตุผล และความจำเป็นในการจัดให้มีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ปัญหาหลักมี 2 ประเด็น คือ การนิเทศไม่ทั่วถึง และการนิเทศที่ไม่มีคุณภาพ ประการแรกอาศัยการนิเทศจากภายนอก เมื่อขยายโรงเรียนเพิ่ม ครูเพิ่ม การนิเทศภายนอกทำไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูดีมิใช่ผู้สอนดี มีความรู้มีความประพฤติดีเท่านั้น หากแต่ยังต้องบริหารเวลาเพื่อสังคม ชุมชน พัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ไม่หวังพึ่งไม่รอคอยการพัฒนา ต้องพัฒนาการนิเทศการศึกษาตนเอง

3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ได้จัดทำเอกสารการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง โดยประสานการนิเทศภายนอกและภายใน

ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบรวมทั้งส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย

4. ปรับปรุงงานวิชาการ ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีสภาพที่จำกัดไม่เหมือนกัน การที่คนภายในรู้เรื่องดีที่สุกว่าคนภายนอก จึงทำให้การพัฒนาการนิเทศภายในเป็นไปได้รวดเร็วที่สุด

5. การยอมรับ บุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าคน จะต้องให้ผู้อื่นยอมรับ มั่นในการแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้าหมวดควรคำนึงถึงคุณลักษณะด้านวิชาการ นำด้านวิชาการคุณธรรม ความประพฤติเป็นแบบอย่าง การยอมรับนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

6. ปัญหาตัวเร่งที่สำคัญ เช่น ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพการสอนที่เปลี่ยนไป สื่ออุปกรณ์การสอน การประเมิน และผลสัมฤทธิ์การศึกษาของนักเรียน เป็นต้น

3. การนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน ในอันที่จะปรับปรุง แก้ไข พัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาชาติเพิ่มสูงขึ้นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเพิ่มพลังและศักยภาพในการปฏิบัติงานของวิชาชีพครู รวมทั้งส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความก้าวหน้าในวิชาชีพและผลสุดท้าย คือ การเรียนรู้ของนักเรียน เป็นไปอย่างต่อเนื่องที่ก้าวหน้าและพัฒนาแบบยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการ

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ไว้ พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง กระบวนการความร่วมมือทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของครู เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพ การศึกษา การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการให้มีขึ้นภายในโรงเรียนของตน เพื่อช่วยเหลือและปรับปรุงด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพมีผลด้านการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนและงานด้านการสร้างสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2523 : 3) ได้เสนอแนะการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยครูในการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร

เพื่อนครู

3. เพื่อช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอนของตนเอง
4. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่มีอยู่ในโรงเรียนได้ช่วยเหลือ
5. เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความสนใจในวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
6. เพื่อส่งเสริมให้ครูในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กนักเรียนให้สูงขึ้น
7. เพื่อช่วยเหลือครูในการประเมินผลงานเด็กนักเรียน
8. เพื่อส่งเสริมยั่วยุให้ครูได้รู้จักประเมินโครงการการปฏิบัติงาน และ ความก้าวหน้าในอาชีพ
9. เพื่อช่วยให้ครูประสบผลสำเร็จและมีความรู้สึกมั่นคง

3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งที่นักศึกษาได้ให้ความสนใจ และให้ความหมายไว้ ไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาเกิดจากการที่โรงเรียนประสบกับสภาพปัญหาและความต้องการที่จะ พัฒนาการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จผลโดยเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษา กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างแท้จริงโดยมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนได้กระตุ้น ยั่วยุท้าทายใน 3 ระดับ คือ การร่วมคิด การร่วมทำ และการสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้ครูสามารถ พัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้สูงขึ้นอยู่เสมอ ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนา ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาวิชาชีพครูในโรงเรียนโดยใช้กระบวนการนิเทศ ภายในโรงเรียน การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นเสมือนกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาครูให้ครู สามารถพัฒนางานสอนได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เงื่อนไข สำคัญที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การนิเทศภายในประการหนึ่ง คือ ผู้นิเทศจากภายนอก ได้แก่ ศึกษาในเทศก์ทุกระดับ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และผู้บริหารการศึกษา มีส่วนสำคัญ ในการริเริ่มและสนับสนุนข้อมูลแก่โรงเรียน ต้องมีความร่วมมือจากภายนอก ในลักษณะที่เป็นไป เพื่อส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2533 : 4)

สุวัทนา ทัดเทียม (2538 : 10) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมมือช่วยเหลือกันและกันของบุคลากรศึกษาภายในโรงเรียน ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ของนักเรียนให้สูงขึ้น หรือเพื่อพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ด้วย ความเต็มใจและพอใจด้วยกันทุกฝ่ายทั้งโรงเรียน โดยการนำของผู้บริหารโรงเรียน

ดวงกมล บริบูรณ์พานิช (2540 : 54) การนิเทศภายในโรงเรียนมีส่วนที่จะช่วยในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตรงตามความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนสอดคล้องกับหลักสูตรด้วยเทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพเป็นครูมืออาชีพ

นิศากร ทองคำ (2540 : 20) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องร่วมมือกัน จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดผู้นิเทศต้องมีเครื่องมือที่มีคุณภาพซึ่งจะต้องเลือกใช้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์กิจกรรมการนิเทศ และกลุ่มผู้นิเทศ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา 2542 : 19)

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545 : 26) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูในโรงเรียน ในการจะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน และเมื่อมีการนิเทศภายในโรงเรียนแล้วต้องบรรลุผลดังนี้

1. พัฒนาค้น เป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อมีการนิเทศแล้วบุคลากรภายในโรงเรียนได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติงาน
2. พัฒนางาน เป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เป็นการร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

ชิต บุญญา (2546 : 44) ได้ให้ความเห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานใด ๆ ที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจและมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานใด ๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนและของบุคลากรให้สูงขึ้นและรักษาไว้ จนส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับประโยชน์จากโรงเรียนทุกฝ่าย อีกทั้งผ่านการประเมินภายในและภายนอก

แฮร์ริส (Harris, 1985 : 13) ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียนมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในดำเนินงานเป็นสำคัญจากความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนหรือการนิเทศการศึกษา พอสรุปได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียน คือ กระบวนการร่วมมือประสานงานกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในอันที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครู ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

จากแนวคิดดังกล่าวของนักวิชาการและนักศึกษาหลายท่านพอสรุปได้ว่า ความหมายของการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการร่วมมือของคณะครูในโรงเรียนที่จะร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด

3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

ในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน จำเป็นที่ต้องมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานเพราะมุ่งหมายจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถมองเห็นแนวทางในการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศการศึกษาบรรลุผล มีนักการศึกษาและหน่วยงานได้ให้ทัศนะในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2525 : 5) เห็นว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือและปรับปรุงครูเป็นประการสำคัญ กล่าวเป็นอักษรย่อดังนี้ คือ OSMMAE

O - Objective การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการสอน

S - Subjective Matters การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกปรับปรุงเนื้อหาการสอน

M - Methods การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือก และปรับปรุงเนื้อหา

M - Materials การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน

A - Activities การช่วยเหลือครูให้รู้จักปรับปรุงใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรในการสอน

E - Evaluation การช่วยเหลือครูให้รู้จักปรับปรุงวิธีการประเมินผล การเรียนการสอน

ดวงกมล บริบูรณ์พานิช (2540 : 55) การนิเทศการศึกษามุ่งที่จะพัฒนาครูเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้เพราะครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะฉะนั้นความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา คือ มุ่งหมายที่จะช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง และส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ อันเป็นผลต่อคุณภาพของการเรียนการสอนเป็นสำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาหรือโรงเรียน ส่วนด้านบุคลากร กิจกรรมนักเรียนและงานอื่นๆเป็นงานที่มาสสนับสนุนงานวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สังต์ อุทรานันท์ (2527 : 34) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ 4 ประการคือ

1. เพื่อพัฒนาคน ซึ่งรวมทั้งผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาทุกฝ่าย
2. เพื่อพัฒนางาน ทั้งการเรียนการสอนและงานสนับสนุนการสอน
3. เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ หมายความว่าเมื่อทำแล้วทุกฝ่ายต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น
4. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ เป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการดำเนินการนิเทศภายในที่ต่อเนื่องกันมากขึ้น มีกิจกรรมการนิเทศที่หลากหลาย เช่น การประชุมปฏิบัติการ การสัมมนา การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต การตรวจสอบผลงาน การศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสนทนาปรึกษาหารือให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน หลายโรงเรียนได้จัดทำเครื่องมือการนิเทศที่มีคุณภาพและเหมาะสม มีการบันทึกและนำผลการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพ โดยมีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดทำสื่ออุปกรณ์เครื่องมือการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา การนิเทศติดตามกำกับกับการดำเนินงานการประเมินผลและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและสาธารณชนซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้แก่ผู้ปกครองและชุมชนมากยิ่งขึ้น

3.3 หลักสำคัญในการนิเทศภายในโรงเรียน

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่ามีผู้เสนอแนวความคิดไว้หลากหลาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533 : 9) ได้กำหนดหลักการนิเทศโรงเรียนไว้

1. หลักการเป็นผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าประสงค์
2. หลักความร่วมมือ (Co - operation) คือ การกระทำร่วมกันด้วยความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาและทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดองค์การ การประเมิน และประสานงาน
3. หลักการเห็นใจ (Considerateness) ต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงานด้วยความเห็นใจ

4. หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) คือ จะต้องทำให้ครุเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ

5. หลักการบูรณาการ (Integration) คือ กระบวนการที่รวมสิ่งกระจัดกระจายให้สมบูรณ์และเข้ากันได้

6. หลักการมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7. หลักการวางแผน (Planning) คือ กระบวนการวิเคราะห์เกี่ยวกับการแสวงหาผลในอนาคตการกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดประสงค์และการเลือกทางปฏิบัติให้เหมาะสมที่สุด

8. หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) คือ ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลง

9. หลักวัตถุประสงค์ (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงมากกว่าความเห็นส่วนบุคคล

10. หลักการประเมิน (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่แน่นอน

สุวัฒนา ทัดเทียม (2538 : 17 - 18) สรุปว่าการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นิเทศ ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานบุคลากรและควรรยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนจะได้ผลดี ถ้าผู้จัดการนิเทศเข้าใจถึงธรรมชาติของผู้ปฏิบัติงาน เข้าใจถึงศักยภาพ สภาพพื้นฐานทางจิตใจ ตลอดจนความต้องการของบุคลากร

2. หลักสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลต้องยึดหลัก ดังนี้

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่า เป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโดยตรง ซึ่งการดำเนินการนั้นผู้บริหารต้องดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการ

2.2 การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้ ก็จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด การนิเทศก็ไม่มีโอกาสพบความสำเร็จ

2.3 จะต้องตระหนักว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมงาน ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น การนิเทศไม่ใช่การบังคับ หรือคอยจับผิดแต่ประการใด

2.4 บุคลากรในโรงเรียนต้องมีการยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

2.5 การนิเทศภายในโรงเรียน จะต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

2.6 การสร้างขวัญกำลังใจของผู้บริหารโรงเรียน จะส่งผลต่อความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียนด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือ แนะนำครูในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ โดยตั้งอยู่บนรากฐานประชาธิปไตย ผู้บริหารโรงเรียนต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสครูใช้ความรู้ความสามารถเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น กระตุ้นครูให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมการวางแผนการทำงาน และตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาด้าน

การเรียนการสอน นอกจากนั้นควรมีการให้บริการอำนวยความสะดวกจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติงานใน ด้านโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3.4 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 9) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนว่า เป็นขั้นตอนการนิเทศการศึกษาที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ
2. การวางแผนการนิเทศ
3. การปฏิบัติการนิเทศ
4. การประเมินผลการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 16) ได้นำเสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ
4. การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน
5. การประเมินผลและการรายงานผล

วิชัย เกียรติอาจารย์ (2536 : 20) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนต้องมีลักษณะเป็นกระบวนการที่เริ่มจากการสำรวจหรือศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ครูและนักเรียนว่ามีสภาพเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อให้ข้อมูลประกอบการวางแผนและตัดสินใจกำหนดทางเลือก จากนั้นก็หาวิธีนิเทศที่ดีมาใช้ได้ตรงกับสภาพปัญหา การสร้างสื่อและเครื่องมือที่ใช้ในเทคนิคการปฏิบัติการนิเทศอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ติดตามผลโดยตรงในชั้นเครื่องมือที่จะใช้ในการนิเทศปฏิบัติการนิเทศอย่างถูกต้องและสรุปผลที่เกิดว่าสำเร็จหรือมีปัญหาอย่างไรหรือไม่สุดท้ายสามารถประเมินผลการปฏิบัติงาน และสรุปผลที่เกิดว่าสำเร็จหรือมีปัญหาอย่างไรหรือไม่

บริกส์ และจัสแมน (Briggs and Justman, 1952 : 130 - 141 อ้างอิงมาจาก รัตนา พงษ์พันธ์งาม, 2538 : 25) ได้เสนอหลักการนิเทศสำหรับผู้บริหารไว้ดังนี้ คือ การนิเทศภายในโรงเรียนต้องเป็นประชาธิปไตย จะต้องส่งเสริมและการสร้างสรรค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของวิทยากรหลายคนมากกว่าที่จะแบ่งผู้นิเทศเป็นรายบุคคล ควรจะตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าจะเป็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคลจะต้องคำนึงถึงความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการส่งเสริมความอบอุ่นให้แก่ครูและสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี

ระหว่างหมู่คณะพอสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนต้องการให้ครูได้รู้จักช่วยเหลือตนเองรู้จักคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์และช่วยเหลือผู้อื่นได้

แฮริส (Harris, 1985 : 14 - 15) ได้เสนอกระบวนการนิเทศไว้ ดังนี้

1. กระบวนการวางแผน ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายคิดหาวิธีดำเนินการ กำหนดแบบแผนในการดำเนินการ และการคาดคะเนผลที่จะได้รับ

2. กระบวนการจัดองค์การ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานกำหนดโครงสร้างของงาน การจัดสรรงาน จัดสรรทรัพยากร การสร้างความสัมพันธ์ และการประสานงานตลอดจนพัฒนาโดยนัย

3. กระบวนการนำ ได้แก่ การคัดเลือกการจัดสรรบุคลากรการให้คนทำงาน การริเริ่ม การสาธิต การสื่อสาร การแนะนำ และการอำนวยความสะดวก

4. กระบวนการควบคุม ได้แก่ การชี้แนะ การแก้ไข ลงโทษ และการดักเตือน

5. กระบวนการวัดผล เป็นการพิจารณาผลการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 4) ได้กำหนดขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา

1. การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

2. การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา

3. การหาแนวทางเลือกเพื่อการพัฒนา

4. การลงมือปฏิบัติ

5. การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ : หน้า 1) กล่าวว่า งานนิเทศภายในโรงเรียน เป็นงานวิชาการ ประกอบด้วย

1. การสร้างความเข้าใจแก่ครูเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้

2. การปรับปรุงเทคนิควิธีสอนแก่ครู

3. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

4. การจัดแผนการสอน โครงการสอน ตารางสอน

5. การจัดครูเข้าสอน การจัดนักเรียนเข้าเรียน

6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

7. การจัดวัสดุสื่อ อุปกรณ์การสอน

8. การวัดผลและประเมินผลการเรียน

9. การปรับปรุงเครื่องมือและวิธีการวัดผลประเมินผล

งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูในโรงเรียน ได้แก่

1. การปฐมนิเทศครูใหม่

2. การอบรมพัฒนาครูประจำการ เกี่ยวกับความรู้ความสามารถเชิงวิชาการ
3. การพัฒนาความรู้ ความสามารถของครู ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

และพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานระบบกลุ่ม

จากแนวคิดดังกล่าว พอสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินการภายในโรงเรียนที่มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบแบบแผนโดยอาศัยหลักการ ทฤษฎี ความมีเหตุผล และกระทำอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินงานนั้นมีขั้นตอนที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดองค์กร การตัดสรรบุคลากร การควบคุมชี้้นำ การวัดผลและประเมินผล

3.5 เทคนิควิธีการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน

เทคนิควิธีการนิเทศภายในโรงเรียนมีหลายวิธี เช่น การเยี่ยมชั้นเรียน การสาธิตการสอน การประชุมกลุ่ม การพบปะรายบุคคล การฝึกอบรม การผลิตเอกสารทางวิชาการ การค้นคว้าทดลอง การสังเกต ซึ่งจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ความสามารถในงานนิเทศการสอนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการมีมนุษยสัมพันธ์อย่างเพียบพร้อมและงานนิเทศย่อมประสบผลสำเร็จ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 37 - 59) ได้เสนอเกี่ยวกับเทคนิควิธีการนิเทศภายในดังนี้

การเยี่ยมชั้นเรียน หมายถึง การที่ผู้นิเทศพบและสังเกตการทำงานของครูในชั้นเรียน เพื่อร่วมพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สำรวจความต้องการของครู
2. ศึกษาปัญหาของครู
3. ประเมินผลการสอนของครู
4. กระตุ้นให้ครูปรับปรุงการสอน

การสาธิตการสอน เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นเทคนิควิธีการปฏิบัติการนิเทศที่มุ่งให้ผู้ดูได้เห็นการดำเนินการคล้ายสถานการณ์จริง โดยนำคณะครูไปชมการสาธิตการสอนในหรือนอกโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้ดูการสาธิตการสอน นำประยุกต์ที่ได้จากการไปชมการสาธิตการสอนมาปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาตนเอง
2. เพื่อเป็นการเสริมแรงให้กับผู้สาธิตการสอน ถ้าหากผู้สาธิตการสอนเป็นครูในโรงเรียนเดียวกับผู้ดู ผู้สาธิตการสอนจะต้องปรับปรุงการเรียนการสอน และตนเองให้มากขึ้นเพื่อมาเป็นผู้สาธิตการสอน
3. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้สาธิตการสอนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันโดยยกย่องชมเชย

การระดมความคิด การระดมความคิดเป็นการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะปัญหาและข้อมูลใหม่ๆ จากสมาชิกของที่ประชุม เพื่อค้นปัญหา ข้อเสนอแนะและความคิดริเริ่มต่างๆ ในการพัฒนางาน ซึ่งอาจเป็นเทคนิคในการปฏิบัติการนิเทศได้ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ประธานหรือผู้ดำเนินการต้องสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ให้สมาชิกมีความรู้สึกอิสระที่แสดงความคิดเห็นได้
2. ผู้ดำเนินการ เสนอประเด็น พิจารณาให้สมาชิกทราบหรือตั้งคำถามให้ช่วยกันตอบ
3. ให้สมาชิกตอบคำถามเขียนคำถามปัญหาต่างๆ และช่วยกันตอบคำถามที่ต้องการครอบคลุมเนื้อหาตามที่ต้องการ
4. รวบรวมคำตอบที่คล้ายกันเข้าด้วยกัน และประเด็นที่น่าสนใจนำมาวิเคราะห์ หากจุดสรุปที่เป็นประโยชน์มากน้อยตามลำดับความสำคัญ
5. นำเสนอหรือคำตอบนั้นให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดนำไปใช้ตามความเหมาะสม

การประชุมหมายถึง การเห็นให้ผู้ร่วมมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง รวมถึง การประชุมปรึกษาหารือ ชี้แจง สั่งการ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำไปพัฒนางานให้มีคุณภาพขึ้น การประชุมจึงเป็นเทคนิคสำคัญในการปฏิบัติการนิเทศ

การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ หมายถึง การมอบหมายเอกสารให้ผู้รับการนิเทศไปศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ ตอนใดตอนหนึ่งแล้วนำความรู้นั้นไปถ่ายทอดให้แก่คณะครูโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ ด้วยตนเองจากเอกสารทางวิชาการเพิ่มขึ้น
2. เป็นการเสริมแรงให้ผู้รับการนิเทศ ในการศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจเพิ่มเติม เพื่อเตรียมตัวถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

การสนทนาทางวิชาการ หมายถึง การประชุมครูหรือกลุ่มผู้สนใจในเรื่องราวข่าวสารเดียวกัน โดยกำหนดให้มีผู้สนทนาคนหนึ่งนำเสนอสนทนาในเรื่องที่กลุ่มสนใจ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีการแก่คณะครูในโรงเรียน
2. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน การให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นการพบปะกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี แต่ในข้อเสนอแนะนี้ เป็นเทคนิค

การนิเทศแบบโค้ชซึ่ง เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรอย่างมีแบบแผนโดยกระทำ ณ จุดปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานก้าวไปถึงจุดหมายปลายทางได้ เช่น ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ความสามารถที่จะรับผิดชอบงานในหน้าที่สูงขึ้น

3.6 วิธีการนิเทศภายในโรงเรียน

กิตติมา ปรีดีติลก (2532 : 300 อ้างอิงมาจาก wites,opcity 1967 : 261 – 267) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำเทศไว้ดังนี้

1. บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีภายในกลุ่มและพยายามขจัดความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม

2. บทบาทในฐานะผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ในการพัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นแก่ตัวเอง ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมในการใช้อำนาจ และมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ

3. บทบาทในหน่วยงานผู้บริหารมีหน้าที่พัฒนาองค์การของหน่วยงานในโรงเรียน ช่วยให้การดำเนินงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในองค์การดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตามดำเนินไปตามขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจให้ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายอันเดียวกัน เพื่อให้เกิดวินัยในกลุ่มและส่งเสริมให้ทุกคนมีวินัยในตนเอง

4. บทบาทในการคัดเลือกและการใช้ประโยชน์บุคลากร ผู้บริหารมีหน้าที่คัดเลือกบุคลากรใหม่ให้ตรงกับความต้องการ ช่วยให้บุคลากรใหม่เกิดความอบอุ่นใจ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

5. บทบาทในการสร้างขวัญกำลังใจของครู ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ คือ ช่วยให้ครูพอใจในงานที่ทำ มีความสะดวกสบายปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางโครงการและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน ช่วยให้ครูเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ให้ครูรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น จัดให้มีการบริการอื่น ๆ อย่างทั่วถึงเหมาะสมเพียงพอ

6. บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ คือ จัดให้มีการอบรมในหน่วยงานโดยจัดให้ตรงความต้องการของครู การประชุมครูที่จัดให้มีขึ้น ให้ครูมีความก้าวหน้า ใช้วิธีการสังเกตการณ์สอน แต่ต้องมีความเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย ใช้วิธีการวัดผลเพื่อพัฒนาบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 12) ได้ระบุว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่ดีต้องดำเนินการช่วยเหลือครูให้ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพมีขวัญกำลังใจดี พร้อมทั้งจะร่วมกันทำงานด้วย

ความเต็มใจ และการนิเทศภายในจะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารโรงเรียนได้มีการเตรียมการก่อนการนิเทศ และนิเทศตามกระบวนการการนิเทศในโรงเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 53 - 54) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศการสอนจะครอบคลุมงานด้านวิชาการบทบาทของผู้นิเทศการสอนอยู่ 3 ประการ คือ บทบาทในการพัฒนาหลักสูตรบทบาทในการเป็นผู้นำการเรียนการสอน และบทบาทในการเป็นผู้ประเมินการสอน

ซารี มณีศรี (2542 : 54 - 57) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนอาจทำดังนี้การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและด้านการบริหาร มีการปฐมนิเทศครูใหม่ การจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การสังเกตการณ์สอนในชั้น การเยี่ยมชั้นเรียน การสัทธิการสอน การนิเทศโดยให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่คณะ การนิเทศด้วยการจัดการ (Workshop) แบบต่าง ๆ เพื่อความเจริญงอกงามในอาชีพ นิเทศเพื่อการจัดการไรต์ทัศนศึกษาให้แก่นักเรียนครูเป็นอย่างดี แนะนำให้ครูเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการต่าง ๆ สนับสนุนให้ครูไปเรียนเพิ่มเติมในระหว่างปิดภาคเรียน หรือในดอนค่า การช่วยครูด้านปัญหาส่วนตัว และการสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียนจากการศึกษาเอกสารของนักดาราศาสตร์ที่ยกมากล่าวในเบื้องต้นประกอบด้วยนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการให้หน่วยงานทางการศึกษาจัดการศึกษาโดยการเน้นการปฏิรูปการศึกษาโดยการเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องพัฒนาบุคลากรนิเทศกำกับและปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูให้สนองนโยบายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทบาทกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมบูรณ์ เสาวคนธ์ (2542 : 31) ได้แก่ บทบาทการนิเทศด้านกระบวนการเรียนการสอน บทบาทการนิเทศด้านการพัฒนาบุคลากร บทบาทการนิเทศด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน และบทบาทการนิเทศด้านการวัดผลประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533 : 11) ได้กล่าวถึงภารกิจของผู้รับการนิเทศไว้ดังนี้ ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศ โดยรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และให้ความเชื่อถือร่วมปรึกษากับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาปฏิบัติงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงใจให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการนิเทศติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน เมื่อพบปัญหาความร่วมมือกับคณะครูหรือผู้นิเทศเพื่อหาทางแก้ไข

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 10) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการนิเทศ

2. กำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์

ฯลฯ

3. กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการนิเทศ

4. วางแผนติดตามประเมินผลในการปฏิบัติงาน

5. ประชุมชี้แจงให้ความรู้ ความเข้าใจในการที่จะพัฒนาการนิเทศ

6. ครูผู้สอนลงมือทำแผนการนิเทศ

จากการประเมินคุณภาพของผลการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพนักเรียน ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่นๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพที่มีผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจจึงจำเป็นต้องจัดระบบการจัดการปฏิรูปกระบวนการต่างๆขึ้น รวมทั้งการนิเทศภายในจะประสบผลสำเร็จคงต้องอาศัยบริบทที่เอื้อต่อการนิเทศ คือ

1. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน

2. ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์การสอน การปฏิบัติงาน และสื่อการเรียนการสอน

3. ชวัญและกำลังของบุคลากร

4. ความเป็นทีม ความสามัคคี หรือความเป็นเอกภาพของบุคคล

ทุกโรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในโดยกำหนดให้มีโครงการและกิจการมการนิเทศภายในไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี แต่การดำเนินการตามแผนให้บังเกิดประสิทธิผลเป็นที่น่าพอใจได้นั้นยังกระทำได้น้อยที่บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย แผนการนิเทศยังไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้รับการนิเทศเท่าที่ควรลักษณะการนิเทศภายในโรงเรียนกระทำแบบไม่เป็นทางการ กิจกรรมการนิเทศส่วนมากใช้การประชุม การตรวจแผนการสอน และการสนทนาปรึกษาหารือ โรงเรียนส่วนมากได้กำหนดปฏิทินการนิเทศไว้แต่ไม่ได้จัดทำเครื่องมือการนิเทศภายในที่เป็นระบบ

ดังที่กล่าวพอสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ทั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศควรมีส่วนร่วมและปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง สำหรับบทบาทของแต่ละฝ่ายนั้น ก็คือ ผู้นิเทศมีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นผู้วางแผนร่วมดำเนินการให้บริการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นผู้วางแผน ร่วมดำเนินการให้บริการและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานตลอดจนควบคุมกำกับและประเมินผลการทำงาน ส่วนผู้รับการนิเทศมีบทบาทในด้านการให้ความร่วมมือและแสดงความคิดเห็นให้ปรึกษาในทุกด้าน และผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศก็ควรจะมีให้การช่วยเหลือและสนับสนุนงานการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเต็มที่

3.7 สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน

การจัดการนิเทศภายในโรงเรียน สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัยเขต 1 ประกอบด้วย 4 อำเภอหลัก 1. อำเภอเมืองสุโขทัย 2. อำเภอบ้านด่านลานหอย 3. อำเภอคีรีมาศ 4. อำเภอกงไกรลาศ ซึ่งมีอุทยานถ้ำเจ้าราม เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ประกอบด้วยพื้นที่ราบสูงมีภูเขาและแม่น้ำยมไหลผ่านตลอดตต สมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ ศึกษาพรรณไม้ในเขตร้อนชื้น มีน้ำตก และเป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย เรียกว่า อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีโบราณสถานโบราณวัตถุ ตลอดจนวัดเก่าแก่มากมายและได้รับ ประกาศให้เป็นมรดกโลก และเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติไทย

สภาพการจัดการศึกษาและติดตามการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีปัญหาในการจัดการศึกษาเพราะประชาชน มีหลากหลายเผ่าพันธุ์ เช่น คนไทยอีสาน คนไทยพรวน คนไทย จึงมีความแตกต่างในเรื่องภาษาพูดและภาษาเขียนขนบธรรมเนียมประเพณีและความเป็นอยู่ทางสังคม ทำให้การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัยเขต 1 ประสบปัญหาในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการนิเทศติดตามงาน

จากการศึกษางานวิจัยของ ปฏิมา พุนทรัพย์ (2549) สมศักดิ์ วงศ์ศักดิ์ (2547) และศรีเพ็ญ สนั่นงาม (2543) ผู้วิจัยได้ประยุกต์การนิเทศภายในออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

3.7.1 ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ

การปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศหรือวิธีการนิเทศภายใน เป็น เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การการนิเทศภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จบรรลุตาม จุดมุ่งหมายของการนิเทศ ซึ่งการนิเทศภายในโรงเรียนควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของโรงเรียน ดังนั้นผู้นิเทศจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และ ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนนักการศึกษาได้ให้แนวคิดไว้หลายคนดังนี้

นิวัตร นาคะเวช (2532 : 6 - 7) ได้มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การระดมสมอง
2. การดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ
3. การประชุมปฏิบัติการ
4. การใช้เอกสารให้ความรู้
5. การประชุมปรึกษาหารือและแนะนำ
6. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้
7. การอภิปราย
8. การให้ครูเสนอข้อขัดข้องและบทความ

9. การจัดทัศนศึกษา
10. การฝึกอบรม การสัมมนา
11. การสาธิตการสอน การสังเกตการณ์สอน
12. การจัดนิทรรศการ
13. การสมาคมและสนทนาการ

กรมสามัญศึกษา (2545 : 42) โดยหน่วยงานศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 7 ได้กำหนดการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาวิธีดำเนินการนิเทศภายในไว้ ดังนี้

1. การจัดประชุม
2. การให้คำปรึกษา
3. การฝึกงาน
4. กลุ่มศึกษาเฉพาะเรื่อง
5. การจัดทัศนศึกษา
6. การสาธิต
7. การอภิปราย
8. การจัดนิทรรศการหรือการแสดงผลงาน
9. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

จากแนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนของ นักการศึกษาหลายท่านให้ไว้พอสรุปได้ดังนี้ การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนสามารถ นำมาประยุกต์ปฏิบัติได้หลายวิธีคือ การประชุม การให้คำปรึกษา การสังเกตการสอน การอบรม สัมมนา การศึกษา ดูงาน การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การให้ศึกษาจากเอกสาร การจัด นิทรรศการทางวิชาการ การสาธิตการสอน

3.7.2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน

การจัดกระบวนการเรียนการสอน เป็นการวางแผนงานเพื่อนำ หลักสูตรไปใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ของงานนี้ ได้แก่ การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดครูเข้า สอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 11) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาคนให้เกิดความสมบูรณ์เต็มศักยภาพ ทั้งด้าน ร่างกายสติปัญญาจิตใจ สังคม คุณธรรม และจริยธรรม ฉะนั้นในการจัดทำแผนการเรียนให้มี คุณภาพและประสพผลสำเร็จตามหลักสูตร โรงเรียนควรจัดให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความ

ถนัด ความสนใจ และการวางแผนการเรียนรู้ได้เหมาะสม การจัดการเรียนจะมีผลดีหรือประสบผลสำเร็จ จะต้องประกอบด้วย

1. ขั้นตอนการจัดแผนการเรียนรู้
2. การจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร
3. การจัดทำแผนการสอน
4. ห้องปฏิบัติการตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา
5. งานวัดผลประเมินผล
6. งานทะเบียน

อเนก ส่องแสง (2540 : 266) กล่าวว่า การส่งเสริม และการปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการศึกษา การที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาที่ดี การมีศึกษานิเทศก์ หรือผู้บริหารที่ทำหน้าที่นี้เทศที่ดี ล้วนแต่เป็นไปเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้การเรียนการสอนของเด็กบรรลุผลตามความมุ่งหมาย

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การจัดระบบการเรียนการสอนเป็นงานที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพ และความสำเร็จของการจัดการศึกษา การสอนที่มีประสิทธิภาพ เป็นการนำเทคนิคการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีเนื้อหาที่ยืดหยุ่นตามสภาพท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน การนำวัสดุอุปกรณ์การสอน ตลอดจนอาคารสถานที่ล้วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.7.3 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ

รุ่งทิพย์ รุ่งเรือง (2546 : 30) กล่าวว่า การจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์เป็นการเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้นิเทศการสอน

แฮร์ริส (Harris, 1975 : 11) ให้ความหมายไว้ว่าการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ว่า การตรวจสอบ การประเมินค่า การคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์ต่างๆว่ามีความปลอดภัย มีประโยชน์และประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2525 : 19) ได้กล่าวไว้ในคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โดยใช้คำว่า สื่อการเรียนและให้คำจำกัดความว่า สื่อการเรียนหมายถึง เครื่องมือ ตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้และยังจัดเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ต่อไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปสื่อการเรียน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและต้องสอดคล้องกับหลักสูตร มีมาตรฐานการเก็บรักษาการใช้ประโยชน์ มีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด

3.7.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานนิเทศภายในเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยอมรับในหมู่คณะครูให้มีหน้าที่การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานการบริหารบุคคล ถูกต้อง รวดเร็วตามหลักธรรมาภิบาล
2. เพื่อส่งเสริมให้บุคลากร มีความรู้ ความสามารถและมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จ ตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพโดยยึดมั่นในระเบียบ วินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ
4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

แฮร์ริส (Harris, 1975 : 11) ให้ความหมายของการบริหารบุคคล คือ การสรรหา การคัดเลือก การมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเพื่อให้บุคลากรในสำนักงานได้รับพัฒนาอย่างต่อเนื่องคือ การสรรหา การคัดเลือก การพัฒนา การใช้ประโยชน์ การจัดอัตราค่าจ้าง การบรรจุแต่งตั้ง การมอบหมายงานให้ทำตรงกับความรู้ความสามารถจะทำงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตรงเป้าหมายขององค์กร

3.7.5 ด้านการวัดผลและประเมินผลการนิเทศ

การประเมินผลการนิเทศเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการนิเทศการศึกษา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะทำให้ทราบว่า แผนงาน/โครงการนิเทศที่ปฏิบัติไปนั้น ได้ผลแค่ไหนเพียงใด อะไรควรจัดทำต่อไป อะไรควรยกเลิกหรือปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

สมภพ อุณหชาติ (2535 : บทคัดย่อ) กล่าวถึงการประเมินผลการนิเทศว่า เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศการศึกษา ทำให้ทราบว่า การปฏิบัติการ

นิเทศบรรลุผลเพียงไร โดยการรวบรวมข้อมูลและนำมาพิจารณาวิเคราะห์ประเมินค่าตามเกณฑ์ เพื่อปรับปรุงงานให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้

บันลือ พุทธะวัน (2537 : 17) ให้ความหมายการประเมินผลว่า หมายถึง การตีค่าประมาณค่าว่าดี ไม่ดี หรือสูง ต่ำ เพียงใด โดยจะต้องใช้สถิติข้อมูล สนับสนุนการตีค่าของสิ่งนั้น ซึ่งสถิติข้อมูลเป็นปริมาณที่แสดงการเปรียบเทียบให้เห็นเด่นชัด อาจยึดถือเกณฑ์ร้อยละ หรือเกณฑ์ที่หมุ่คณะตั้งไว้ เพราะข้อมูลทางสถิติย่อมเป็นประจักษ์ พยานชี้ได้ชัดเจนกว่าคำพูด ด้วยเหตุนี้การนิเทศการศึกษาจึงต้องการมีประเมินผลด้วย และการประเมินผลต้องใช้สถิติข้อมูลหลาย ๆ ด้านประกอบกัน

ซารี มณีสรี (2542 : 24) ให้ความหมายการประเมินผลว่า เป็นการตีค่าผลงานที่ได้กระทำมาแล้วว่ายังเกิดผลดีเพียงใด ใช้วัดในรูปปริมาณหรือจำนวนมากน้อย แล้วนำผลการวัดมาพิจารณาตีค่าว่าได้ผลดีเพียงใด และจะต้องสร้างเครื่องมือวัดที่เที่ยงตรง กำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับตัดสินคุณค่า และมีสิ่งควรคำนึงได้แก่

1. ประโยชน์ การประเมินผลนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการ ข้อมูลที่ต้องการ
2. ความเป็นไปได้ มีสภาพข้อเท็จจริง ละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน
3. ความเหมาะสม การประเมินผลที่ถูกหลักเกณฑ์สามารถนำไป ขยายผลหรือใช้ประโยชน์ได้
4. ความแม่นยำ มีเอกสารข้อมูลในการตีค่าการประเมินผลอย่าง เพียงพอ

กอบแก้ว ภูมิเรศ (2543 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การดำเนินงาน ทุกอย่างต้องมีการประเมินผล เพื่อจะศึกษาแผนงานที่กำหนดไว้ว่าดำเนินไปตามลำดับขั้นตอน หรือไม่ จะได้มีการปรับปรุงให้เป็นไปตามที่กำหนด เมื่อการประเมินผลการนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินทางการนิเทศการศึกษา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินผลการนิเทศ การสอน หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับผลการนิเทศการสอนแล้วนำมาตีค่า ผลงานของการนิเทศการสอนว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่อย่างไร มีปัญหาอุปสรรค อะไรบ้าง ผลงานเป็นที่พอใจหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขอะไร ซึ่งจะต้องครอบคลุมทุกด้าน

ดังนั้น ความหมายที่นักการศึกษาให้ความหมายของการประเมินผล การนิเทศการศึกษาไว้กล่าวคือ การประเมินผลการนิเทศการศึกษา หมายถึง การติดตามผล การดำเนินงานในทุกกระบวนการ โดยการรวบรวมข้อมูลมาจากหลาย ๆ ด้าน และใช้วิธีการ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ สร้างเครื่องมือที่เที่ยงตรง มีมาตรฐานและนำข้อมูลมาตีค่า การดำเนินงานว่ามีปัญหา อุปสรรค และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หรือไม่ มีจุดที่ควร ปรับปรุงแก้ไข หรือจุดที่ดีอยู่แล้ว เพื่อนำมาหาแนวทางแก้ไขและพัฒนากระบวนการนิเทศให้ดีขึ้น

4. การปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ 7 : 2544 :15 - 19) ได้ให้ความหมายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาให้เจริญเต็มตาม ศักยภาพ

การปฏิรูปการศึกษาเป็นที่กล่าวขานกันมากในแวดวงของการศึกษา เป็น การเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ในปัจจุบันที่เน้นการท่องจำและเป็นหลักสูตรวิชาเป็นที่ตั้งไปเป็น การพัฒนาครูและการพัฒนาการเรียนการสอนโดยการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนอย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และการพัฒนาทางจิต พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 มีสาระ คล้ายกันกำหนดให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยกล่าวไว้ในหมวดที่ 4 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมายและ เนื้อหาสาระของหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ และ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการกิจกรรม การเรียนการสอนประสพการณ์การเรียนรู้ยึดหลัก ดังนี้

1.1 ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นจึงต้องจัดสภาวะ แวดล้อม บรรยากาศ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของ แต่ละบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัด และ ความสนใจเหมาะสมแก่วัยและศักยภาพของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและผู้ปกครอง บุคคล ชุมชน สังคม

1.2 ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียน เป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนรู้จักประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดนิสัยการเรียนรู้ เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. จุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดการศึกษาต้องเน้น ความสำคัญทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของ แต่ละระดับการศึกษาการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับ ตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับ สังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้และความเข้าใจ ประสบการณ์เรื่องจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา ไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย ความรู้เกี่ยวกับทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา

เน้นการคิดคำนวณ การใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ความรู้เกี่ยวกับทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. กระบวนการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของโรงเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.3 การจัดการเรียนการสอนโดยการผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

3.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งที่ผู้สอน อาจเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

4. การประเมินผลการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษาประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไป ในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา นอกจากนั้นการประเมินผู้เรียน ยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญ คือ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน ใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับผู้เรียน มุ่งประกันคุณภาพ โดยสถานศึกษาที่ประเมินผลภายในทุกปี และการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งทุก 5 ปี

5. การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2442 ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ ของสถานศึกษาต่างๆ ดังนี้

5.1 สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่ จัดสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

5.2 สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการต่างๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง

กับสภาพปัญหา ความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนาระหว่างชุมชน

5.3 สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 25 - 52) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นแนวทางที่ได้มาซึ่งความรู้จากคิดวิเคราะห์ การวางแผน ปฏิบัติและปรับปรุงให้เหมาะสม สรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและพึงประสงค์ซึ่งควรจัดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนา มี 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนอย่างมีความสุข ด้วยการจัดบรรยากาศที่ผ่อนคลายเป็นอิสระทุกคนมีความห่วงหาอาทรซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ และพัฒนาตนเองเต็มที่ สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ มีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหากล้าที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ

2. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวโดยผ่านการสังเกต คิดพิจารณา วางแผน และปฏิบัติจริงตามที่ได้วางแผน นำมาสรุปสร้างความรู้เป็นความรู้ของตนเองที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

3. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคล การได้มีโอกาสถ่ายทอด รับและแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดประสบการณ์จากกันและกัน ทำให้เกิดผลดีมีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม ทำให้พัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดี

4. การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่อง กลมกลืนกันทั้งในเรื่องใกล้ตัวในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก การบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการรับรู้แบบการเรียนรู้และความถนัดของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำไปสู่วิธีการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไปโดยธรรมชาติแล้วคนเราจะเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเองอยู่เสมอโดยไม่ต้องมีใครสอน

ดังนั้น ในการปฏิรูปการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรยึดเป้าหมายหลัก คือ คุณภาพนักเรียนเป็นสำคัญ เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ปรับปรุงบทบาทครูจากผู้บอกความรู้เป็นผู้จัดประสบการณ์ เปลี่ยนบทบาทจากครูเป็นพระเอกให้เป็นผู้กำกับการแสดง นักเรียนเป็นผู้แสดง ฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา ควรปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

ทำให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นจริงขึ้นมาได้ แล้วในที่สุดนักเรียนก็จะได้เป็น คนเก่ง คนดี คนมีความสุข

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ไฉน ยังลออ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงาน นิเทศภายในโรงเรียนแกนนำหลักสูตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วยการดำเนินงาน 5 ด้านตามแนวความคิดของกลิกแมน ตัวอย่างเป็นผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 235 คน ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในโรงเรียนจำนวน 235 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 470 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในได้ดำเนินการ นิเทศภายในทั้ง 5 งาน ดังนี้ 1. การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ใช้การตรวจแผน การสอนเพื่อให้ครูได้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น 2. การสร้างประสบการณ์ทางวิชาการ ให้ครูจัดทำแฟ้มสะสมงานเพื่อรวบรวมผลการปฏิบัติงานและทราบจุดเด่นจุดด้อยใน การปฏิบัติงาน 3. การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มเพื่อเป็นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติงานตามความสามารถของตนเอง 4. การพัฒนาหลักสูตรใช้การปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน 5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนใช้การกำหนดปัญหาและความต้องการเพื่อนำข้อค้นพบมา พัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนปัญหาการดำเนินงานทั้ง 5 งาน ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน การให้ความรู้และไม่มีเวลาปฏิบัติงาน อย่างต่อเนื่อง

สำเร็จ ศรีอำไพ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการนิเทศ ภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารโรงเรียน 210 คน และครู 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน 3 ขั้นตอน คือ มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการวางแผนการนิเทศการศึกษาสภาพปัจจุบันและ ปัญหาและความต้องการ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหากำหนด ทางเลือกการแก้ปัญหา โดยการประชุมคณะกรรมการแล้วทำแผนการนิเทศภายในโรงเรียน มีการประชุมชี้แจงมอบหมายงาน เยี่ยมชั้นเรียน สร้างขวัญกำลังใจ มีการประเมินผลระหว่าง การดำเนินงานเพื่อนำผลการปฏิบัติงานไปปรับปรุงแก้ไข ปัญหาด้านการดำเนินงาน คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศ การเก็บข้อมูลไม่เป็นระบบ และ การประเมินผลไม่ต่อเนื่อง

สมบัติ อ่วมอินจันทร์ (2540 : 16 - 17) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงาน

การประเมินศึกษาจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือการวิเคราะห์ เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และหาร้อยละ ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในด้านงานวิชาการ ให้ครูศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประจําชั้นให้ เข้าใจหลักสูตร สํารวจปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม พัฒนา ความสัมพันธ์ชุมชน พัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรเพื่อนําผลการวิจัยไปปรับปรุง แก้ไข การนิเทศภายในโรงเรียนและงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน

สมบุรณ์ เสาวคนธ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนตามทัศนะผู้บริหารโรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 165 คน จำนวนครู 346 คน รวม 511 คน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนตาม ทัศนะผู้บริหารโรงเรียนและครูโดยรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้าน การจัดและพัฒนาบุคลากร ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้าน การจัดสื่อการเรียนการสอน

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศ ภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างใช้ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 241 คน เครื่องมือที่ใช้ในแบบสอบถาม การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้แจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในหลายเรื่องยังมี ปัญหา ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ายังจัดได้ไม่มีรูปแบบและวิธีการนิเทศภายในที่ชัดเจน ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยการจัดกิจกรรม รูปแบบและวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาที่ เหมาะสมกับขนาดของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางการนิเทศที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

จิระ ไทมนิตย์ (2544 : 11) ได้ศึกษาความต้องการนิเทศการศึกษาของครู โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่างใช้ครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด กำแพงเพชร จำนวน 496 คน จากโรงเรียน 172 โรงเรียนโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ความต้องการนิเทศภายในโรงเรียนของครูประถมศึกษา จังหวัด กำแพงเพชร 6 ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการวัดผล ประเมินผล

ด้านการนิเทศภายใน ด้านการใช้ห้องสมุด มีความต้องการในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต้องการมากที่สุด คือ ด้านหลักสูตรเกี่ยวกับการสัมมนานําหลักสูตรไป ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดรองลงมาด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางและด้านสื่อการเรียนการสอนโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด มีความต้องการมาก

รัตนภรณ์ วามะสุรีย์ (2550 : บทคัดย่อ) การศึกษาการจัดการนิเทศภายใน โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ผู้วิจัยพบว่า การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนในเครือข่ายการใช้หลักสูตรมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนดังนี้ การเตรียมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโดยมีหน้าที่ กำหนดนโยบาย พิจารณาข้อมูล ความสอดคล้องกับนโยบายในด้านการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน สภาพปัญหาของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ มีการแจ้งจุดประสงค์การนิเทศที่ประชุมให้ครูทุกคนทราบ มีการวางแผนการนิเทศโดยการกำหนดปฏิทินการนิเทศรายปี โดยได้รับงบประมาณจากทางราชการ เพื่อเตรียมการด้านวัสดุและอุปกรณ์ มีการประเมินความพร้อมก่อนการนิเทศภายในโดยการสอบถามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน การดำเนินการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน มีคณะกรรมการนิเทศควบคุมดูแลการปฏิบัติงานตามแผนงานกิจกรรมนิเทศภายใน คือ การเยี่ยมชั้นเรียนของผู้บริหาร เครื่องมือในการนิเทศ แบบบันทึกการนิเทศ การซักถาม จัดทำ จัดสร้างสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การเรียนและการนิเทศ ส่งเสริมกำลังใจ การประเมินผลการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน มีคณะกรรมการประเมินผลหลังสิ้นสุดโครงการ มีการรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรและนำผลการประเมินการนิเทศไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน ปัญหาร้อยละ 40.00 ผู้วิจัยพบว่า มีปัญหาในด้านการตั้งเกณฑ์ในการกำหนดการนิเทศ การกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศ การสร้าง จัดทำ เครื่องมือและขาดการประเมินผล ขาดการควบคุมการติดตามและกำกับการปฏิบัติงาน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บุลลิส (Bullis, 1980 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการรับรู้บทบาทการนิเทศ การศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ ขอบข่ายของงานนิเทศ กระบวนการและวิธีการนิเทศโดยใช้แบบสอบถามผลการวิจัยพบว่า ด้านความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานที่มีความสามารถสูง ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร การแนะนำงานบริหารงานวิชาการ งานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนิเทศภายในได้ผลดี คือ การเข้าเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมปรึกษาหารือ เทคนิคการนิเทศได้ผลน้อยคือการใช้เอกสาร ตำรา

เวย์น (Wayne, 1980 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการรับรู้บทบาทการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารในหน้าที่การรับผิดชอบและขอบข่ายของการนิเทศ และวิธีการนิเทศภายใน ใช้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐเวอร์จิเนีย จำนวน 278 คน เป็น

กลุ่มตัวอย่าง ผลวิจัยพบว่า ในด้านการรับผิดชอบและขอบข่ายการทำงานที่มีอันดับความสำคัญสูง ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน การแนะนำ การบริหารงานวิชาการ และการนิเทศโรงเรียนที่เกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในงาน งานที่ผู้บริหารใช้เวลาน้อยที่สุดคือ งานเกี่ยวกับวัสดุ ส่วนงานที่ผู้บริหารใช้เวลามากที่สุด คือ งานนิเทศภายในโรงเรียน งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานการสอนและการแนะแนว และการนิเทศที่ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมภายในโรงเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อย คือ วิธีการใช้เอกสาร จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษาเพื่อช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน คือ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือกการสร้างสื่อและเครื่องมือ หลังจากนั้นจึงลงมือปฏิบัติงานนิเทศ ให้ช่วยกำลัใจระหว่างการนิเทศและทำการประเมินผลและรายงานผลร่วมมือทั้งผู้นิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทีลาฮัน (Tilaahun, 1983 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ของการพัฒนาประเทศเอธิโอเปีย โดยการศึกษาจากครูศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การฝึกอบรมแนะนำ การฝึกอบรมการปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตการณ์สอน

2. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลดีว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะการใช้อำนาจ

3. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับที่นำพอใจยังปฏิบัติได้ตามเกณฑ์น้อยถึงปานกลาง และพบปัญหาอุปสรรคต่างๆหลายประการ ได้แก่ ปัญหาคุณภาพการศึกษาและปริมาณบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดกำหนดการดำเนินการเป็นขั้นตอนและกระบวนการเฉพาะเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ขาดการสร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการทำงาน การยอมรับครูผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความสนับสนุนครูด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวิธีการเรียนการสอน ขาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกิจกรรม

การเรียนการสอนเพื่อสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จ ปัญหาเหล่านี้มีมากน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ดังนั้น หากโรงเรียนใดสามารถจัดการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและการปฏิรูปการศึกษาสำเร็จตามเป้าหมายของรัฐบาล

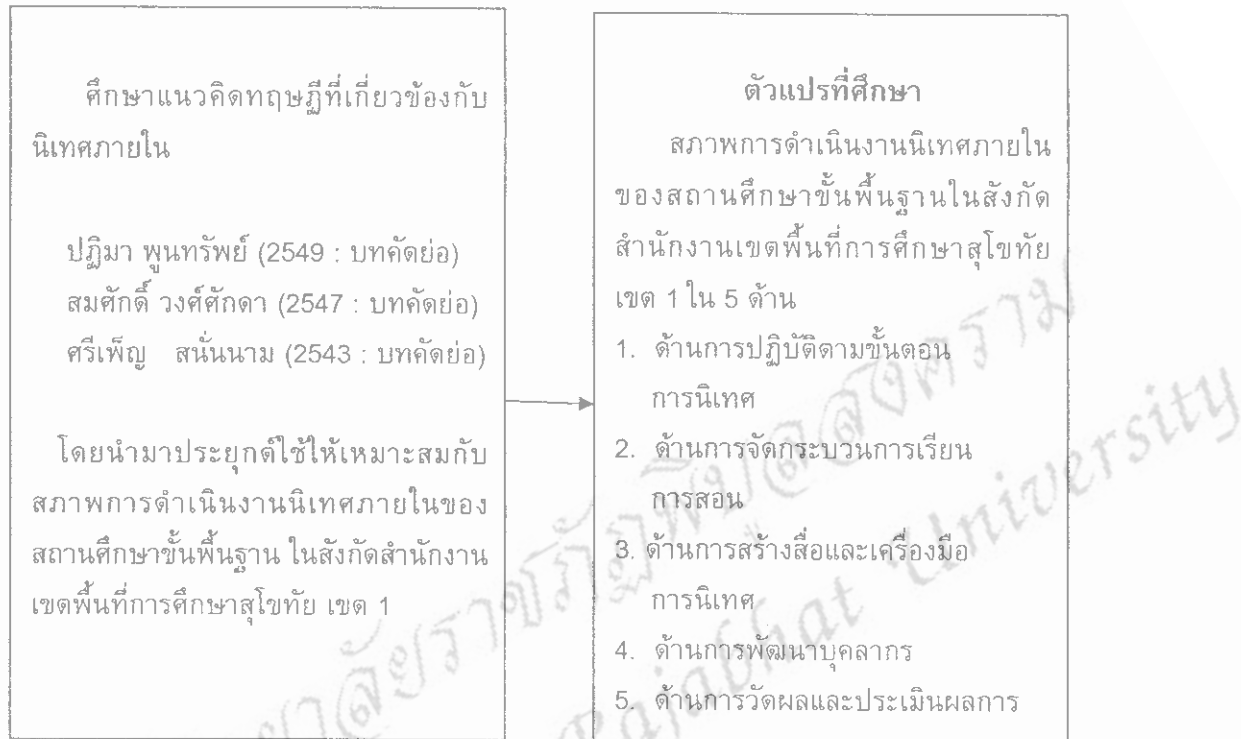
กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิดของทั้ง 3 คนโดยนำมาประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ดังนี้

1. ปฏิมา พุนทรัพย์ (2549 : บทคัดย่อ) โดยนำแบบสอบถาม ด้านการจัดการกระบวนการเรียนการสอน และด้านการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วและหาค่า IOC ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แอลฟาเท่ากับ .95
2. สมศักดิ์ วงศ์ศักดิ์ (2547 : บทคัดย่อ) โดยนำแบบสอบถาม ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วและหาค่า IOC ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แอลฟาเท่ากับ .85
3. ศรีเพ็ญ สนั่นนาม (2543 : บทคัดย่อ) โดยนำแบบสอบถาม ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วและหาค่า IOC ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แอลฟาเท่ากับ .87

โดยนำแบบสอบถามทั้ง 3 คน มาประยุกต์ใช้ทั้งรายด้านและรายข้อได้ค่าเฉลี่ย IOC ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แอลฟาเท่ากับ .88 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์สูง

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย